

שלח נא ביד תשלח

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶיךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אִשְׁרָאֵל אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: (שמות ג יא-יד)¹

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ ה': ... וְהִיא אִם לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשִׁנֵּי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקִלְךָ וְלִקְחֹת מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכֹת הַיַּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֵּשֶׁת: (שמות ד א, ט)²

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פֶּה וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי: וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי יְשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶקַח אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנֹכִי ה': וְעַתָּה לָךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר: וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְיַד תְּשַׁלַּח: וַיַּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹן אַחִיךָ הַלֵּוִי יִדְעֵתִי כִּי דַבֵּר יִדְבֹר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאֲתְךָ וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח בְּלְבוֹ: (שמות ד יז-יט)³

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות ג ח - כעס על משה

ר' אלעזר בן ערך אומר: וכי מפני מה נגלה הקב"ה משמי מרום והיה מדבר עם משה בסנה? והלא היה יכול המקום שידבר מגבהי עולם: מארזי הלבנון ומראשי ההרים ומראשי הגבעות. אלא השפיל הקב"ה את שכינתו ועשה דברו כדרך ארץ, שלא יהיו אומות העולם אומרים: מפני שהוא אלוה ובעל עולמו עושה דברו שלא כדין.⁴ לפיכך כבש הקב"ה את משה ששה ימים ובשביעי אמר לו: "שלח נא ביד תשלח!"⁵

ועוד אמר לו הקב"ה למשה: כשנגלית עליך בסנה היית מסתיר את פניך שלא לראות שכינתי, כענין שנאמר: "ויסתתר משה פניו וגו'" (שמות ג ו). ועכשיו, מי נתן לך פתחון פה ורשות לדבר לפני כעבד בשר ודם שיש לו רשות לדבר לפני רבו? משה, דברך אתה! אין לי שלוחין? אין לי גדודין? אין לי שרפים? אין לי מלאכים וחיות ואופנים

¹ את היסוסיו של משה לקבל על עצמו את השליחות להוציא את בני ישראל ממצרים, ניתן לחלק לשלוש קבוצות. הקבוצה הראשונה משתרעת על פרק ג ומכילה הצטנעות והיסוס מובנים: "מי אנכי כי אלך אל פרעה?", וכן בקשה לדעת את שמו של הקב"ה על מנת לשכנע את בני ישראל שהגיעה העת ושמשה הוא אכן השליח. בקשה שממנה ניתן ללמוד אולי על התחלת התרצות לקבלת השליחות. פרק ג מסתיים בתיאור מפורט של שלבי הגאולה ובתחושה שמשה קבל תשובה לשאלותיו.

² פרק ד הוא פרק הסיור. את פתיחתו בהבעת הספק של משה: "והן לא יאמינו לי ... כי יאמרו לא נראה אליך ה'" עוד ניתן איכשהו להכיל, למרות כל מה שנאמר והובטח בפרק הקודם. והרֵאָה, שהקב"ה מצייד את משה בשלוש אותות שנראה שמכוונים לא רק לשכנע את בני ישראל ואולי גם את פרעה, אלא את משה עצמו.

³ אם נדמה לנו שמשה סוף סוף השתכנע וקיבל את כל מבוקשו, מגיעה הסתייגות נוספת (אם לא כבר סירוב ממש) של טענת "לא איש דברים אנכי ... כבד פה וכבד לשון אנכי". גם על הסתייגות זו מקבל משה מענה, אלא שכאן כבר ניתן לשמוע נזיפה לצד הבטחה נוספת: "ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר". לך, משה! או אז מגיע הסיור החמישי, קצר וללא כל נימוק: "שלח נא ביד תשלח", כאילו אומר: שמעתי כל אשר אמרת, קבלתי את כל האותות שנתת בידי, גילית לי את שמך, הבטחת שתהיה עמדי, ועם כל זאת לא השתכנעתי לקבל עלי את השליחות – אולי תמצא מישהו אחר מתאים יותר ממני. או אז יצא חרון אף ה' על משה שנשמע מוצדק. מה פשר כל הסיורים האלה, בפרט זה האחרון: "שלח נא ביד תשלח"?

⁴ עיקר הטענה להלן היא כנגד משה, אך נעשה 'עצירת ביניים' כאן ונתעכב מעט על החשש מה יאמרו אומות העולם. למה צריך הקב"ה לרדת נמוך כל כך מבחינתם? הוצאת בני ישראל ממצרים כרוכה גם בשפטים שנעשים במצרים וחשוב להראות ששפיטה זו לא נעשתה "מלמעלה", משייבה על ראשי "ארזי הלבנון וההרים הגבוהים", אלא ממבט ארצי בגובה בני האדם. נראה שכך צריך גם לפרש גם 'רידות' נוספות של הקב"ה כגון במגדל בבל, מתן תורה, נקרת הצור, עונש מרים ועוד. וזה נושא בפני עצמו.

⁵ שמנו סימן קריאה בסוף המשפט (והתעלמנו מפסוק נוסף שזכר שם) משום שנראה שזו אמירה של טרוניה וכעס לפי משה. אחרי כל זאת, אחרי שהקב"ה מטריח עצמו עד לשיח ירוד כמו הסנה על מנת שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם, לשיח המסמל גם את צרתם וכאבם של ישראל (בדברינו **אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה**), אחרי שסירבת מספר פעמים ופתאם "גילית" שאתה כבד פה וכבד לשון, עכשיו אתה משה אומר לי: "שלח נא ביד תשלח"?! משה, דברך אתה! ראה בהמשך המדרש שם את המשל על המלך שביקש למנות את עבדו האהוב לאפטרופוס של ארמונו ובניו והראה לו את כל אוצרות המלך וגני הארמון והעבד עונה: "איני יכול לעשות אפטרופוס להיות מפרנס בני פלסין של מלך. אמר לו המלך: הואיל ולא היית יכול לעשות אפטרופוס, למה הטרחתני כל הטרור הזה? וכעס עליו המלך וגזר עליו שלא יכנס לפלסין שלו. כך כבש הקב"ה למשה ששה ימים ובשביעי אמר לו שלח נא ביד תשלח. נשבע לו הקב"ה שלא יכנס לארץ ישראל שנאמר: לכן לא תביאו את הקהל הזה וגו' (במדבר כ יב). המשך המדרש שם משובש ולפיכך נקצר בו. אבל המוטיבים שמצויים בו: הקשר לאהרון, אי כניסת משה לארץ ישראל ועוד, התגלגלו למדרשים מאוחרים שגביא להלן. לנוסח מאוחר אבל בהיר יותר של מדרש זה, ראה מקבילה במדרש הגדול שמות ד יג.

וגלגלי מרכבה שאשלחם למצרים ואוציא את בני, שאתה אומר: "שלח נא ביד תשלח"? בודיי, אתה ראוי לשטיפה מיד, אבל מה אעשה לך שבעל הרחמים אני, בעל אמונה אני.⁶

שמות רבה ג טז פרשת שמות – משה מכבד את אהרן ושמו בן

"ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח", אי"ר חייא הגדול: אמר לפניו: ריבונו של עולם, "ביי" אתה רוצה לגאול בניו של אברהם שעשה אותך אדון על כל בריותיך?! "שלח נא ביד תשלח"! אמר לפניו: איזה חביב לאדם, בן אחיו או בן בנו? הוי אומר: בן בנו. כשבקשת להציל את לוט בן אחי אברהם, ביד המלאכים שלחת להצילו. בניו של אברהם שהם ששים ריבוא בידי אתה משלח להצילם?! שלח ביד המלאכים שאתה רגיל לשלוח. דבר אחר: (אמר לפניו): הגר המצרית – חמישה מלאכים שלחת אצלה. לששים ריבוא בניה של שרה, בידי אתה משלח להצילם?!⁷

ורבותינו אומרים: סבור אתה שהיה מעכב משה לילך? אינו כן, אלא כמכבד לאהרן, שהיה משה אומר: עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה. הוא שכתוב: "ואודע להם בארץ מצרים" (יחזקאל כ ה). ומנין שאהרן היה מתנבא? שכן הוא אומר: "ויבא איש אלהים אל עלי ויאמר אליו כה אמר ה' הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן" (שמואל א ב כז-כח).⁸ אמר משה: עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר? בשביל כך לא היה מבקש לילך, מיד: "ויחר אף ה' במשה".⁹

שמות רבה ד ג פרשת שמות - והוא באחד ומי ישיבנו

"וילך משה". זהו שכתוב: "והוא באחד ומי ישיבנו" (איוב כג יג). דרש ר' פפוס: לפי שהוא יחיד בעולם, דן יחידי לכל באי עולם, ואין להשיב על דבריו. ורבותינו אמרו: מהו "והוא באחד ומי ישיבנו"? מה שהוא גוזר גזירה על האדם, אין להשיב על דבריו. כמה בקש בלעם לקלל את ישראל ועל כורחו שלא בטובתו היה מברכן, שנאמר: "מה אקוב ולא קבה אלי?" (במדבר כג ח). כמה בקש יונה שלא לילך בשליחותו של הקב"ה, שנאמר: "ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'" (יונה א ג), והלך בעל כורחו שנאמר: "ויקם יונה וילך אל נינוה כדבר ה'" (יונה ג ג). כמה ביקש ירמיה שלא להתנבאות ונתנבא שלא בטובתו, שנאמר: "אל תאמר נער אנכי כי על כל אשר אשלחך

⁶ ראה גם הביקורת הקשה על משה בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות ד יד ובמקבילה בשכל טוב (בובר) על הפסוק: "ויחר אף ה' במשה. אמר לו: לא היה רצונך אלא לשאול מה שמי ולדבר עמי כל אלו הימים, לפיכך היה לך מתחילה לומר שלח נא ביד תשלח, אלא אחר כל העסקים הללו אתה דוחה דברי בכך?". המדרש מאשים את משה שכל שרצה הוא לדעת את שם ה' ומשך אותו בדברים במקום לומר לו מיד: "שלח נא ביד תשלח"! איזו האשמה קשה על משה שמסתיר את פניו בסנה ובפרשת כי תשא מבקש לראות את כבוד ה' על מנת להמשיך ולהנחות את עם ישראל לאחר השבר הגדול של חטא העגל. אך לצד הביקורת והכעס על סירובו של משה כאן בסנה, יש לשים לב שרוב הפניות של הקב"ה למשה במעמד הסנה, פרקים ג ו-ד, הם בשם הווי"ה שהוא מידת הרחמים, כולל הפסוק: "ויחר אף ה' במשה". (מידת הדין "אלהים" תגיע בסוף הפרשה – תחילת פרשת וארא, כפי שעוד נראה להלן). לפיכך, אין לתמוה שגם אחרי כל הסירובים והכעס, נשלח למשה.

⁷ נראה שדרשה זו מתכתבת עם הדרשה לעיל במכילתא. אם כל כך הרבה גדודים ושליחים יש לך ריבונו של עולם, למה באמת שלא תשלח אותם והרי ללוט ולהגר שלחת! נראה שבדיון זה שהמדרשים יוצרים בין הקב"ה למשה מסתתר הרעיון שאדרבא, חשוב שהגאולה תהיה ע"י שליח בשר ודם שנשלח ישירות ע"י הקב"ה ולא ע"י מלאכים (כפי שאנו אומרים בהגדה). הקב"ה טוען: אני מבקש שהגאולה תהיה ע"י בשר ודם, הוא שיעשה את כל המופתים בשמי! ומשה עונה: כדברך הוא, אלא שבשר ודם אינו מלאך. הוא יצור עם היסוסים ופחדים ואין לך לכעוס על שאני מהסס כל כך. ראה דברינו [בני סרבנים הם](#) שם הקב"ה הוא שמזהיר את משה השליחות לא תהיה קלה.

⁸ אין צורך במלאכים, עפ"י דרשה זו, יש כבר נביאים שמנבאים לבני ישראל במצרים והם ראויים ממני, אומר משה. ראה משנת רבי אליעזר פרשה א, אמנם בדברים של מרים על משה בפרשת האשה הכושית, אבל המדרש נראה כמסכים עם דבריה: "והלא דָּבַר עמי עד שלא נידבר עמו, ובאהרן עד שלא נידבר עמו ... שהתחילה להתנבא משהיתה אחות אהרן ועדיין לא נולד משה. ומנין שנידבר עם אהרן קודם למשה? שנאמר: ויבוא איש אלהים אל עלי ויאמר אליו כה אמר ה' הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וכו' והיתה נבואתו כבושה שמונה מאות שנה ופ' ושש שנה. עד שבא יחזקאל ופירשה ... אף משה רבנו היה משתדל להיות אהרן שליח, שנאמר: ויאמר בי ה' שלח נא ביד תשלח - מי ששלחתו כבר". ובמדרש תנחומא שמות כז: "אתה סבור שמא עכב משה שלא רצה לילך? אינו כן, אלא כמכבד לאהרן. אמר משה: עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה". נושא זה של נביאים שעמדו לישראל במצרים שווה מחקר נפרד. ראה פירוש רד"ק ביחזקאל כ ט, בדברינו [איש מצרי](#).

⁹ דרשת שמות רבה לעיל אמנם מסתיימת שוב בכעס הקב"ה, אבל זו קשורה למינוי אהרן לכהן גדול במשכן כפי שנראה להלן. כאן, משה מכבד את אהרן כראוי יותר, כנביא שמלווה את עם ישראל בסבלותיו בשעבוד מצרים ולא כמי שבאותן שמונים שנה גדל בבית פרעה וברח למדין ובילה שנותיו כרועה צאן יתרו. התשובה למשה עשויה להיות בדעה הנגדית שדווקא מי שבא מבחוס, מי שלא היה בשעבוד, מי שגדל בבית פרעה ויש לו גינוני מלכות, ראוי יותר לשליחות, בו העם יאמין יותר, ראה דברינו [איש מצרי](#) בפרשה זו. זה היה רצון הקב"ה. בין כך ובין כך, בסימן יז הסמוך 'מתקן' המדרש ואומר: "ומה אתה (משה) סבור שהוא (אהרן) מיצר? לא כן, אלא: וראך ושמו בלב". כהמשך הפסוקים במקרא. כך גם בדרשה מקבילה בתנחומא (בובר) פרשת שמות סימן כד שמסתיימת בלי כעס: "אמר לו: כל השנים הללו היה אהרן מתנבא להם, ועכשיו אני בא להם בתחום אחי שיהא מיצר? לכך לא ביקש משה לילך. אמר לו הקב"ה: אהרן אחיך אינו מיצר בדבר הזה אלא ישמח ... שנאמר: הנה הוא יוצא לקראתך וראה ושמו בלב" (שמות ד יד). לא בפיו בלבד אלא בלבו - לבו יותר מפיו: וראך ושמו בלב".

תלך" (ירמיה א ז). כמה סרב משה שלא לילך בשליחותו של הקב"ה, שנאמר: "שלח נא ביד תשלח" (שמות ד ג), ולבסוף הלך בעל כורחו, שנאמר: "וישב משה וילך אל יתר חותנו"¹⁰.

וַיֹּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲדַנִּי לְמָה הִרְעֵתָה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וַיֹּאמֶר אֵל פָּרְעָה לְדַבֵּר בְּשֵׁם יְהוָה לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַח וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשׂם מֵאֶרֶץ: ס וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה': וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשָׁמַי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם: ...¹¹ וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: בֹּא דַבֵּר אֶל פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פָרְעָה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (שמות סוף פרק ה – סוף פרשת שמות, תחילת פרק ו – פרשת וארא)¹².

שמות רבה ז ב פרשת וארא - הסירוב הרביעי, התייחד הדיבור על אהרון

זהו שכתוב: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר" (איוב לג) – שלוש פעמים ממתין לאדם, שאם עשה תשובה - מוטב, ואם לאו - הוא מגלגל עליו את הראשונות. וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה: "לכה ואשלחך אל פרעה" (שם ג ל), אמר תחילה: "והן לא יאמינו לך", ואח"כ אמר: "לא איש דברים אנכי" ואח"כ אמר: "שלח נא ביד תשלח" - הרי שלוש פעמים. וכיון שלא חזר בדבריו ואמר: "הן בני ישראל לא שמעו אלי" נתייחד הדיבור על אהרון עמו, זהו שכתוב: "וידבר ה' אל משה ואל אהרון"¹³.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות ז ב – השבועה מבוהלת¹⁴

א"ר יוסי: אמר לו הקב"ה: אני הוא שאמרת ויהי העולם, שנאמר: "אל אלקים ה' דבר ויקרא ארץ" (תהלים נ א) ... אני הוא שאמרת לאברהם בין הבתרים: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו ג), ועכשיו הרי שבועה מבוהלת ובאת¹⁵ לפני להוציא את בני ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם, ואתה אומר לי: "שלח נא ביד תשלח"!!

¹⁰ כך בדומה גם בתנחומא (בובר) שמות יד: "אמר לו הקב"ה: אני אומר: לכה ואשלחך, ואתה אומר: שלח נא ביד תשלח, נראה של משה עומדת! לא זו עד שהלך, שנאמר: וילך משה וישב אל יתר חותנו (שמות ד יח)". ובמדרש תנחומא תולדות יב: " ... והוא אומר לו: שלח נא ביד תשלח. א"ל הקב"ה: מה אתה סבור, שרגליך ברשותך? עמד והלך שלא בטובתך". ובמדרש אגדה (בובר) במדבר ל טו פרשת מטות: "שלושה המה שמיאנו בשליחותו של מקום, ואלו הם: משה וירמיה ויונה, ובסוף הלכו בעל כרחם". וקטעי מדרשים - גניזה (מאן) עמוד צד מזכיר את הפסוק בקהלת ח ד: "בְּאֲשֶׁר דָּבַר מֶלֶךְ שְׁלוֹטֹן וּמִי יֹאמֶר לוֹ מִה תַּעֲשֶׂה". ועוד ועוד. לפני שנמשיך במשמעות דברי משה "שלח נא ביד תשלח" ותוצאותיהם, שניתן לפרש לכאן או לכאן, הרי לנו שיטה 'נייטרלית' שאומרת בפשטות שדברים אלה, כמו דיבורים ומעשים של נביאים אחרים, אינם מעלים ואינם מורידים. דברי הנביא, הסכמתו או אי הסכמתו, אינם רלוונטיים. בעל כורחם ילכו הנביאים בשליחותו של הכל יכול שאין להשיב על דבריו ו"לו נתכנו עלילות" (תפילת חנה). ראה דברינו [מפעלות אלהים](#) בפרשה זו.

¹¹ בקטע שהשמטנו נזכרות פעולות יציאת מצרים: הקמה (של הברית), שמיעה (של הנאקה), ארבע לשונות הגאולה וגם החמישי, בפסוקים: "הקמתי את בריתי ... שְׁמַעְתִּי אֶת נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... וְהוֹצֵאתִי ... וְהִצַּלְתִּי ... וְגִבַּרְתִּי ... וְהִבַּאתִי ... וְנָתַתִּי".

¹² דלגנו לסוף הפרשה ולתחילת פרשת וארא הסמוכה. לכאורה, לפנינו נושא חדש - רתיעתו של משה לנוכח הסירוב של פרעה והכבדת העול על בני ישראל לאחר כישלון עמידתו הראשונה של משה אל מול פרעה. התקווה לגאולה מהירה התבדתה ומשה לכאורה "נשבר" וזועק את כאבם של ישראל. ראה דברינו [אותם הנתונים תחת הבנין](#) בפרשה זו. בעקבות זה באה הטלת השליחות מחדש בתחילת פרשת וארא ושוב משה מהסס בשל היותו ערל שפתיים. אבל המדרשים, כפי שנראה להלן, רואים בפרשה זו, בתפר שבין סוף פרשת שמות ותחילת פרשת וארא, המשך להיסוסו וסירובו של משה בסנה וחוזרים לאמירה: "שלח נא ביד תשלח", אולי בהסתמך על דברי משה כאן: "למה זה שלחתני". ושוב חוזר גם חלקו ומעמדו של אהרון. כל זה במדרשים שלהלן.

¹³ ייחוד הדיבור לאהרון מצוי כבר בסוף פרק ד בדברי הקב"ה: "וַיִּדְבֹר הוּא לְךָ אֶל הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי לְךָ לְפָה וְאַתָּה תְהִי לּוֹ לְאֱלֹהִים". ובפגישה עם אהרון ואסיפת זקני ישראל: "וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וַיִּאָּסְפוּ אֶת כָּל זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּדְבֹר אֶהֱרֹן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם". אבל מדרש זה הוא על הפסוק בפרק ו יג בתחילת פרשת וארא: "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פָּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". הדרשן רואה דווקא בפסוק זה, בו אהרון נזכר עם משה, את ייחוד הדיבור עם אהרון. בדברי משה הנ"ל בסוף פרשת שמות רואה המדרש חזרה לדברים: "שלח נא ביד תשלח", שגם כשמשה מקבל לבסוף את השליחות עליו, הוא עושה זאת במעין התניה פנימית שפרעה ישמע אליו והתהליך יהיה קצר ופשוט. ומשה לא קורה, חוזר וניעור "שלח נא ביד תשלח" בדברים: "הן בני ישראל לא שמעו אלי", מה שכינינו 'הסירוב הרביעי'. או אז מתייחד הדיבור על אהרון לצד משה ובלו לוותר לו. ראה גם בשמות רבה שם סימן א שדורש את הפסוק במשלי יד: "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור" על ריבוי מיותר של דיבורים. תחילה על יוסף ש"על ידי שאמר לשר המשקים: כי אם זכרתי אתך והזכרתי אל פרעה ניתוסף לו עוד שתי שנים ... וכן אתה מוצא במשה: בתחילה היה ראוי הדיבור להתייחד עליו בפני עצמו, ועל ידי שאמר: שלח נא ביד תשלח נאמר לו הלא אהרון אחיך הלוי. ואף כאן: הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו', והיה ראוי ליעשות כל הנסים על ידו, ובשביל זה נתייחד הדיבור עליו ועל אהרון, שנאמר: וידבר ה' אל משה ואל אהרון".

¹⁴ נוסח מדרש מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שמצוי בידינו הוא משובש וחסר. אפשריין ומלמד עשו מאמץ גדול להשלים ולתקן. הנוסח להלן מעובד ופשוט עפ"י הצעותיהם למען ירוצו בו הקוראים. הרוצה לדייק, יעיין במקור.

¹⁵ ובאה.

ר' יהושע אומר: "וידבר אלקים אל משה" - א"ל הקב"ה למשה: נאמן אני לשלם שכר יצחק בן אברהם שיצא ממנו רביעית דם על גבי המזבח ואמרתיו לו: "בגודל זרועך הותר בני תמותה" (תהלים עט יא), ועכשיו הרי השבועה מבוהלת ובאת לפני שלא כדרך ארץ להוציא את בני ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם, ואתה אומר לי: "שלח נא ביד תשלח"!!

ר' שמעון (בן יוחאי) אומר: "וידבר אלקים אל משה". אמר לו הקב"ה למשה: אני הוא שאמרתיו ליעקב "והיה זרעך כעפר הארץ" (בראשית כח יד). עכשיו הרי שבועה מבוהלת ובאת לפני להוציא את בני ישראל ממצרים. ואתה אומר: "שלח נא"!¹⁶

ויקרא רבה יא ו פרשת שמיני – החשבון עם משה במשכן ובכהונה

אמר ר' שמואל בן נחמן: כל שבעת ימי הסנה היה הקב"ה מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים¹⁷ ... בשביעי אמר לו: "שלח נא ביד תשלח". אמר לו הקב"ה: משה, אתה אומר לי "שלח נא ביד תשלח"?! חייך שאני צוררה לך בכנפיך.¹⁸ אימתי פרעו לו? ר' ברכיה אמר: כל שבעת ימי אדר היה משה מבקש שיכנס לארץ ישראל ובשביעי אמר לו: "כי לא תעבור את הירדן הזה".¹⁹ ר' חלבו אמר: כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונה גדולה וכסבור, שלו היא. בשביעי אמר לו: לא שלך היא, אלא של אהרון אחיך היא.²⁰

מדרש תנאים לדברים (הופמן) דברים לא יד פרשת וילך – החשבון שלא נכנס לארץ

משיב משה ואמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, זכור אותה שעה שאמרת לי: "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה". כשם שעל ידי יצא, כך על ידי יכנסו.²¹ משיב הקב"ה ואמר למשה: משה, לא זכור אתה כשאמרת לי: "שלח נא ביד תשלח"?! - במידה שאדם מודד בה מודדין לו.²²

¹⁶ ועוד שם דרשות של ר' יהודה, ר' נחמיה ור' יוסי הגלילי ואנו קצרנו והתמקדנו ב"שבועה המבוהלת". דרשה זו ממוקמת גם היא על הפסוקים שבתחילת פרשת וארא ובסוף פרשת שמות כנ"ל, אבל היא נשענת על הפסוק בתחילת הפרשה: "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'". בנוסח הדרשה שלפנינו, נשענים הדרשנים על חציו הראשון של הפסוק "וידבר אלהים אל משה" שהוא לשון קשה ויחידאית בכל המקרא! שלושה הדרשנים לעיל מדגישים כל אחד את אחד מהאבות. (ראה דברינו [בין משה לאבות](#) בפרשת וארא). נסיגתו של משה בסוף פרשת שמות היא חזרה לאמירתו "שלח נא ביד תשלח" (בלי צורך להוסיף את דבריו בסוף שמות ובתחילת וארא: "והצל לא הצלת", "למה זה שלחתני", "הן בני ישראל לא שמעו אלי"); והדיבור הקשה של הקב"ה אליו בתחילת פרשת וארא: "וידבר אלהים אל משה" הוא חזרה על "ויחר אף ה' במשה" שבמעמד הסנה. אבל שים לב לפסוק המלא: "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' " (שהוא בוודאי יחידאי בכל המקרא), שמכיל שילוב של 'לשון קשה' - "אלהים", לצד דיבור רך "אני ה'". "השעה מבוהלת" אמר המדרש, מידת הדין משולבת במידת הרחמים, יש לקיים את ההבטחה לאבות, וזה לא הזמן לומר: "שלח נא ביד תשלח", לא זמן להצטנע, לא לסרב ולא להתייאש (וגם לא להחמיר עם משה). ובין השיטין, נראה שקבלנו פירוש נוסף לדברי הקב"ה בפסוק: "ושמי ה' לא נודעתי להם" (שמות רבה שניא ו ד, רש"י על הפסוק).

¹⁷ חשבון הימים מבוסס על הפסוק: "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך". ראה במקור.

¹⁸ ביטוי מאד קשה, ראה הושע ד יט: "צַר רִיחַ אוֹתָהּ בְּקִנְיָהּ וְיִבְשׁוּ מִזְבְּחוֹתֶיךָ", שם יג יב: "צַרֹּר עֵוֹן אֶפְרַיִם צְפוּנָה חֲטָאתָּ".

¹⁹ לחשבון זה נתייחס להלן בנפרד.

²⁰ כך גם במדרשי תנאים על הפסוק: "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרון וכו'" - "אמרו רבותינו: כל אותן הימים שהיה משה בסנה, אמר לו הקב"ה לך בשליחותי, והוא אומר: שלח נא ביד תשלח. ... אמר לו הקב"ה: אני מפתה אותך, ואתה אומר שלח? חייך אני פורעה לך. למחר כשיעשה את המשכן תהא סבור בעצמך שתשמש בכהונה גדולה, ואני אומר לך: קרא לאהרון שישמש. לכן נאמר: קרא משה לאהרון ולבניו". ובשמות רבה ג יז שחוזר לפסוק בפרשה: "ויחר אף ה' במשה" - "מה חרון אף היה שם? שנטלה כהונה ממשה ונתנה לאהרון. אמרו רבותינו ז"ל: הלא אהרון אחיך הלוי וכי מאחר שאמר אחיך איני יודע שהוא לוי? אלא אמר לו: ראוי היית להיות כהן והוא לוי. ולפי שאתה מסרב על דברי, תהיה אתה לוי והוא כהן". אך מנגד, כבר ראינו את הדעה שמשה לא היצר על שחובר לו אהרון לשליחות, שמח וכיבד את אחיו הגדול שהיה כל אותן שנים במצרים. ראה גם תנחומא (בובר) שמות כד: "כאיזה אה? אמרו ישראל: כמשה ואהרן, שנאמר: הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים וגו' (תהלים קלג א), שהיו אוהבים זה לזה, ומחבבים זה לזה. שבשעה שנטל משה את המלכות, ואהרון כהונה גדולה, לא קנאו זה לזה, אלא היו שמחין, זה בגדולת זה, וזה בגדולת זה". ועל פי שיטות אחרות במדרש ויקרא רבה הנ"ל: "כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא נמנע משה מלשמש בכהונה גדולה". ראה דברינו [אל תקרב היום – הקרב אליך את אהרון אחיך](#) בפרשת תצוה.

²¹ כאן אולי המקום להוסיף דרשה משלנו בשיטת בעל הטורים. פעמיים "לכה ואשלחך" במקרא. האחד כשיעקב שולח את יוסף לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן (בראשית לו יג) והשנייה בפרשתנו. זו בהתחלת הירידה למצרים וזו ביציאה ממנה.

²² ובמדרש הגדול דברים ג כז פרשת ואתחנן: "אמר ר' חלבו: כל שבעת ימי אדר היה משה מפיס להקב"ה שיכנס לארץ, ובסוף אמר לו: כי לא תעבור את הירדן הזה. ומדיבור הסנה נרמז לו דבר זה, כשהיה הקב"ה מפיס למשה בסנה שילך בשליחותו למצרים שבעת ימים מפיס עמו. אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שהייתי מפיסך כל שבעה ובסוף אמרת לי: שלח נא ביד תשלח, כך אעשה לך. לבסוף תהיה מפיס עמי שבעת ימים שתיכנס לארץ, ולבסוף אני אומר לך: כי לא תעבר את הירדן הזה". אמנם, בדומה לכהונה לעיל, גם כאן, כבר המדרשים במעמד הסנה (מכילתא דרשב"י ג ח) והמדרשים על דברי משה בסוף פרשת שמות (שמות רבה ה כג) מציינים שכבר נענש משה שלא ייכנס לארץ. אבל אם תאמר שכבר נשתכח העניין ואחרי כל מה שמסר משה נפשו על עם ישראל ועל התורה נסלח לו, באים המדרשים בפרשת ואתחנן על הפסוק "רב לך" והמדרשים בסוף ספר דברים סביב פטירת משה ומראים שהחשבון לא נשכח ולא נסלח ומשה נידון בדין הקשה של מידה כנגד מידה! וכשמה שואל אחרי חטא מי מריבה: "ריבונו של עולם, כל הכעס הזה עלי למה? עם כל הבריות אתה מתנהג במדת רחמים שנים ושלשה פעמים ... ואני עון אחד נמצא בי ואין אתה מוחל לי?" (תנחומא בובר) ואתחנן סימן ו), מונה לו הקב"ה שישה עונות שהראשון שבהם הוא: "בתחילה אמרת שלח נא ביד תשלח"!. אך גם כאן יש נחמה וריכוך כאשר נזכור שהסיבה המרכזית שבגינה לא נכנס משה לארץ היא הזדהותו עד תום עם דור

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויקרא סימן ד – בורח מהשררה

"ויקרא אל משה". זהו שאומר הכתוב: "גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד" (משלי כט כג) - כל מי שבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. שאול ברח מן השררה בשעה שבא למלוך ... "הנה הוא נחבא אל הכלים" (שמואל א י כב) ... זה ברח מן השררה ורדפה אחריו, שנאמר: "הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם" (שם שם כד). ואבימלך בן ירובעל רדף אחר השררה וברחה ממנו ... ומשה ברח מן השררה בשעה שאמר לו הקב"ה: "לכה ואשלחך אל פרעה" (שמות ג ו), "ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח" (שם ד יג) ... א"ל הקב"ה למשה: חייד סופך לילך. כיון שהלך ואמר: "כה אמר ה' אלהי ישראל" (שם ה א), אמר אותו רשע: "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שם שם ב), התחיל משה אומר: אני כבר עשיתי שליחותי, הלך וישב לו. אמר לו הקב"ה: ישבת לך? "בא דבר אל פרעה מלך מצרים" ... "השכם בבוקר". ללמדך שהיה בורח מן השררה. לסוף הוציאם, וקרע להם את היס, והביאם אל המדבר, והוריד להם את המן, והעלה להם את הבאר, והגזי להם את השליו, ועשה את המשכן, ואמר: מכאן ואילך, מה יש לי לעשות? עמד וישב לו. אמר לו הקב"ה: חייד, יש לך מלאכה גדולה מכל מה שעשית: ללמד לבני טומאה וטהרה ולהזהירן היאך יהו מקריבין קרבן לפני, שנאמר: "ויקרא אל משה דבר אל בני ישראל ... אדם כי יקריב מכם קרבן".²³

במדבר רבה כא טו פרשת פינחס - במינוי המנהיג הבא סוגר משה את החשבון

"יפקוד ה' ... איש על העדה" (במדבר כז טו). משל למלך שראה אשה אחת יתומה. ביקש ליטול אותה לו לאשה, שלח לתובעה. אמרה: איני כדאי להינשא למלך. שלח לתובעה שבע פעמים ולא היתה מבקשת.²⁴ לסוף נשאת לו. לאחר זמן כעס עליה המלך וביקש לגרשה. אמרה: אני לא בקשתי להינשא לך, אתה בקשת אותי. הואיל וכך גזרת לגרשני וליטול אחרת, אל תעשה לזו כשם שעשית לי.²⁵ כך הקב"ה. א"ר שמואל בר נחמני: שבעה ימים היה מפתחו הקב"ה למשה שילך בשליחותו. והיה (משה) אומר לו: "שלח נא ביד תשלח". "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום" - הרי שבעה ימים. לאחר זמן פייסו הקב"ה והלך בשליחותו ועשה כל אותן הנסים על ידו. בסוף אמר לו: "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ" (במדבר כ יב). אמר לו משה: ריבונו של עולם, אני לא בקשתי להלך; וכן הוא אומר: "אתה החלות להראות את עבדך" (דברים ג כד).²⁶ הואיל וכך גזרת עלי, אותו שיכנס אל תעשה לו כדרך שעשית לי, אלא: "יפקוד ה' ... איש על העדה: אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֶיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֶיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם וכו' (במדבר כז טז-יז).²⁷

יוצאי מצרים – דור המדבר, שהוא הוציאם והנחם ארבעים שנה במדבר. ראה דברינו [כי לא תעבור את הירדן הזה](#) בפרשת ואתחנן. זה גורלו של מי שתחילה סירב לשליחות ולמנהיגות וסופו שהזדהה איתם עד הסוף.

²³ כך גם במדרשים נוספים על "ויקרא אל משה", שהצטנע ולא חשב שמשום שהוא שהקים את המשכן, ממילא הוא גם רשאי להיכנס אליו. ראה במקרא עצמו, איך הפסוקים בסוף ספר שמות ובתחילת ספר ויקרא נקראים בהמשכיות עניינית. ואם במדרש למעלה נמנים ברצף כל פעולות משה מקבלת השליחות ועד תחילת ספר ויקרא, בא מדרש ויקרא רבה א ה ומוסיף עוד: "בים עמד לו מן הצד. אמר לו הקב"ה: ואתה הרם את מטך ובקעהו - לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. בסיני עמד לו מן הצד, אמר לו: עלה אל ה' - לומר שאם אין אתה עולה, אין אחר עולה. באהל מועד עמד לו מן הצד, אמר לו הקב"ה: עד מתי את משפיל עצמך - אין השעה מצפה אלא לך. תדע לך שהוא כן שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה: ויקרא אל משה". התיאור של משה שכמנהיג הבורח מהשררה, מבצע שליחות פרטנית ויושב בצד, ולא חושב לרגע שהנהיגה היא תפקיד קבוע ולכל החיים, הוא מרשים ביותר. אך יש לשים לב היכן התחילה הנהיגה מופתית זו, בעת שאמר: "שלח נא ביד תשלח"! שם התגלה משה כמנהיג מופתי! הרי לנו מדרש אשר הופך את הקערה על פיה! מקטגוריה וביקורת קשה עד כדי עונש שלילת הכניסה לארץ, לסמל ומופת של מנהיג שלא נדבק לכסא ולשררה. ולפי הצעתנו בהערה הקודמת באשר לגורל המנהיג המזדהה עם עמו, שני הקטבים: ביקורת ואי הכניסה לארץ מזה, וסמל ומופת למנהיג שאינו משתרר מזה – אחד הם. ומכאן גם תובן הפגיעה הקשה במשה כאשר דתן ואבירם מאשימים אותו: "כי תשתרר עלינו גם השתרר". ראה דברינו [לא חמור אחד מהם נשאתי](#) בפרשת קורח.

²⁴ לא התרצתה.

²⁵ האשה מקבלת את רוע הגזירה בדיעבד, אך בנדיבותה דואגת לצרתה שתבוא במקומה. או שמא 'נדיבות' זו איננה אלא ניסיון מתוחכם לגרום למלך להרהר שנית על גירושיה. ומה על הנמשל?

²⁶ "החילות" מלשון התחלת או אולי כמו לחלות פנים, מה שמתכתב עם: "ויחל משה".

²⁷ ותשובת הקב"ה שם: "קח לך את ה' הושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עלי". בסוף ימיו ואחרי שנגזר עליו שלא יכנס לארץ בין השאר בגין שאמר: "שלח נא ביד תשלח", הופך משה את דבריו אלה ל'עקיצה' כלפי הקב"ה. אני הוא שסירבתי לשליחותך שבע פעמים במשך שבעה ימים (כל יום סירוב משלו?) ואתה עתה משתמש בסירוב זה כנגדי? טענה זו של משה (בפי המדרש) שוב מרככת מאד את חומרת האמירה: "שלח נא ביד תשלח" והופכת אותה לסירוב ובריחה מהגדולה, אבל באמת אין זו טענה טובה, בוודאי לא להצדקת המשך הנהיגת משה. הנמשל אינו דומה למשל, זה שסירבת והקב"ה פייס אותך, אינו נותן בידך שטר נישואין, בפרט לא לאור המדרש הקודם על משה הבורח מהשררה. אין זה אלא שהדרשן מבקש להראות שוב את גדלות רוחו של משה שדואג למנהיג הבא. ראה דברינו [יפקוד ה' איש על העדה](#) בפרשת פינחס. בין כך ובין כך, השימוש שעושה כאן המדרש ב"שלח נא ביד תשלח", אינו מוגבל רק למינוי יהושע, אלא חל גם על הסנהדרין הראשון ומתחבר למשה הבורח מהשררה. ראה משנת רבי אליעזר פרשה י עמוד 184 דברי משה ליהושע במינוי הזקנים ונבואת אלדד ומידד: "אמר לו: ומי נותן למחר כל עם ה' נביאים, ואפילו העבדים והשפחות השומרים את המצות, ואתה מבקש שלא יהיה נביא אלא אני? אני הוא שבקשתי שיהיו השבעים זקנים

ילקוט שמעוני תורה פרשת שמות רמז קעג - רואה את בית המדרש

וכיון שראה בפרגוד של הקב"ה כתות כתות של סנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית ודורשים התורה במ"ט פנים, והראהו ר' עקיבא דורש כתרי אותיות, אמר: אין לי עסק בשליחות של מקום, שנאמר: "ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח" [שמות ד יג]. מה עשה הקב"ה? שגר לשר של חכמה ותפשו למשה והוליכו למקום אחד והראה לו בפרגוד של הקב"ה ריבוא רבבות של סנהדרין שיושבים ודורשים ואומרים: הלכה למשה מסיני. מיד נתקררה דעתו של משה.²⁸

פרקי דרבי אליעזר (היגר) פרק לט - השליח לעתיד לבוא

אמר לו: "לכה ואשלחך אל פרעה". אמר לפניו: ריבון כל העולמים, שלח נא ביד תשלח; רוצה לומר ביד אותו האיש שאתה עתיד לשלוח. אמר לו: לא אמרתי לך ואשלחך אל ישראל, אלא לך ואשלחך אל פרעה.²⁹ ולאותו האיש שאתה אומר, אני שולח לעתיד לבוא אל ישראל, שנאמר: "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".³⁰

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: הארכנו יתר על המידה ולא הגענו אל פרשני המקרא שוודאי ראויים לדף נפרד, ומן הסתם כבר עסקו בהם רבים וטובים. וגם לא את כל המדרשים זכינו לכלול, ראה תנא דבי אליהו רבה (איש שלום) פרשה יח שבנפילה במלחמת העי מזכיר המלאך ליהושע את "שלח נא ביד תשלח" של משה בסנה: "לא אני הוא שאמרתי למשה רבך מתחילה: ועתה לך ואשלחך, ואמר לפני: בי ה' שלח נא ביד תשלח". ראה גם המדרש בו משה 'מסדר את דבריו' לפני אהרון, היינו מגולל בפניו את כל השיח עם הקב"ה, ובסוף מופיע לעיני שניהם השר מיכאל: "ואינו מדבר לפני גדולים ממנו - זה משה בשעה שאמר לו הקב"ה: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, אמר לפניו: ריבון העולמים, אהרן אחי גדול ממני ואין לי אפשר לדבר לפניו. מה עשה? הלך וסידר את הדברים לפניו, שנאמר: וידבר אהרן את כל הדברים האלה. וכן הוא אומר: בי ה' שלח נא ביד תשלח (שם שם י"ג) נתנו עיניהם במיכאל שהוא גדול מכולם" (אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק מ).

האלו נביאים, שנאמר: לא אוכל לבדי. ולא עוד, אלא מתחילה הייתי בורח מן השררה, שנאמר: בי אדני שלח נא ביד תשלח". וכן הוא בלשון דומה במדרש הגדול במדבר פרשת בהעלותך פרק יב פסוק ג: "אמר לו: המקנא אתה לי? אני הוא שביקשתי שיהיו שבעים זקנים הללו נביאים ... ולא עוד אלא מתחלה הייתי בורח מן השררה, שנאמר שלח נא ביד תשלח".

²⁸ ובאוצר מדרשים (אייזנשטיין) עקיבא: "באותה שעה ראה משה מזלו של רבי עקיבא בפרגוד של מקום, שהיה יושב ודורש אותיות של תורה, על כל תגי כל אות ואות ואמר עליו ג' מאות וששים וה' טעמי תורה. מיד היה מפחד ומזדעזע ואומר: אין לי עסק בשליחותו של מקום, ואין לי עסק בדברי תורה, שנאמר: בי אדני שלח נא ביד תשלח". גלוי היה לפני הקב"ה מה בלבו של משה. מה עשה הקב"ה? שיגר לסנזאל שר של כל החכמה והתבונה. מה עשה? תפשו למשה והוליכו למקום אחר והראהו בפרגוד של מקום רבוי רבבות של מזלות של חכמים ושל נבונים ושל סנהדרין ושל סופרים שיושבין ודורשין טעמי תורה ומקרא ומשנה ומדרש הלכות ואגדות ושמעות ותוספות, ואומרים: הלכה למשה מסיני. מיד נתקררה דעתו. מדרשים אלה לוקחים את "שלח נא ביד תשלח" לתוך עולם התורה ובית המדרש! מה רואה משה וחושש ממנו? לא קושי יציאת מצרים והנהגת העם במדבר בדרך אל הארץ, אלא את בית המדרש אשר עתיד לשכון בארץ - את המטרה והייעוד של כל תהליך הגאולה! (שים לב לדילוג על בית המקדש). משה רואה את בית המדרש הסוער של רבי עקיבא וחבריו ומתיירא. עד שנתקררה דעתו ששמע שאומרים שהכל משתלשל מהתורה שהוא עתיד להוריד בסיני! נראה שדרשה זו היא פיתוח של הדרשה הידועה במנחות כט ע"ב על משה שעולה למרום ומוצא את הקב"ה קושר כתרים לאותיות עליהן עתיד לדרוש רבי עקיבא. אין גבול ליצירתיות של המדרש.

²⁹ במדרשים רבים מופיעה הטעות "לך ואשלחך" במקום "לכה ואשלחך", במקצת תקנו ותקנו אנחנו וכאן השארנו כבדפוסים. הנה כי כן, לא נפקד גם מקומו של השליח לגאולה העתידית והקשר משה - שליח גאולת מצרים עם אליהו - שליח הגאולה לעתיד לבוא. ראה דברינו [לב אבות ולב בנים](#) בשבת הגדול. ראה שם, סוף מלאכי חותם הנבואה, אזכור תורת משה לצד בוא אליהו "ביום ה' הגדול והנורא". משה סבור או שמא מבקש שהשליחות שהוא נשלח אליה תהיה "אל ישראל" - שגאולת מצרים תהיה גאולה אחרונה וסופית. ואם אכן כך, אין הוא השליח המתאים (הסופי), אלא: שלח ביד אותו האיש שאתה עתיד לשלוח. אך הקב"ה מתקן אותו שהשליחות כעת היא 'מקומית': "אל פרעה" - גאולה משעבוד מצרים (וקיום ההבטחה לאברהם בברית בין הבתרים שלצד "הגוי אשר יעבודו דן אנכי" שמקפלת בתוכה גלויות נוספות, ראה שמות רבה נא ז: "אברהם בירר לו הגלויות"). ואתה משה, האיש הנכון לשליחות זו. "שלח ביד תשלח" העתידי, הוא אליהו ולא משה. האם אנחנו שומעים כאן גם "שלח ביד תשלח" לדורות, שבכל גלות ובכל דור יעמדו שליחים ומושיעים ביד מי שישלח, עד שיבוא אליהו?